

zowel de veiligheid van de Staat (Justitie), als de Algemene Dienst inlichting en veiligheid (Landsverdediging).

Parlementaire Commissie van onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België

Het eindvervolg van de Parlementaire Commissie (8 december 1998) is een uitvoerig document geworden waarin de verslaggevers (Coveliers en Desmedt) verslag uitbrengen van deze parlementaire commissie die door de Senaat op 18 juli 1996 werd ingesteld. Dit document is een zeer waardevol stuk, waarin een uitvoerig overzicht wordt gebracht van feiten en overheidsbeslissingen en -handelingen, en waarbij akte wordt genomen van de actieplannen van de regering tegen de georganiseerde criminaliteit en tegen de economische, financiële en fiscale delinquentie. Bovendien worden de dringende aanbevelingen van de Europese Unie mede in het onderzoek opgenomen. De Commissie pleit uiteindelijk voor een geïntegreerde en multidisciplinaire aanpak van de georganiseerde criminaliteit, waarin zowel het gerecht, de politie als het bestuur en eventueel het bedrijfsleven actief worden betrokken.

Vermeldenswaard zijn in dit verband ook volgende publicaties:

- X., *Organised Crime around the World*, Heuani, Helsinki, 1998, 177.
- BOTTAMEDI, CL., *La mafia en Belgique*, Quorum, Brussel, 1997, 254.
- DE PAUW, F., *De mafia in België*, Davidsfonds, Leuven, 1998, 122.

W. BRUGGEMAN

Internationaal en Europees Strafrecht en Mensenrechten

I. Regelgeving

A. RECHTSHULPRECHT

In het *Belgisch Staatsblad* van 27 oktober 1998 verschenen *errata* en *addenda* die onmisbaar lijken voor de correcte én vlotte toepassing van volgende twee rechtshulpverdragen:

- de 'Overeenkomst tussen de Lidstaten van de Europese Gemeenschappen betreffende de vereenvoudiging en de modernisering van de wijze van

toezending van uitleveringsverzoeken', opgemaakt te San Sebastian op 26 mei 1989 (pp. 35295-35298). In de invoeging worden niet alleen storende tikfouten in de reproductie van de Franse en Nederlandstalige versies van de verdragstekst verbeterd, maar komt ook de lijst voor van de zogenaamde centrale autoriteiten die door de Verdragspartijen belast zijn met het toezenden en het in ontvangst nemen van de uitleveringsverzoeken, de stavingsstukken ervan en de officiële briefwisseling ter zake. Voor de practici is bovendien van bijzonder belang de Belgische verklaring, conform artikel 5.3 van de Overeenkomst afgelegd in de Nota Verbaal nummer 6 van 31 december 1997 en ontvangen op 8 januari 1998. Ten gevolge van deze verklaring wordt de Overeenkomst, in de betrekkingen met de Verdragsstaten van de Europese Gemeenschappen die een analoge verklaring hebben afgelegd - Duitsland, Groot-Brittannië, Italië, Luxemburg, Nederland, Spanje en Zweden - voor België vervroegd van toepassing, d.w.z. voor de inwerkingtreding van het instrument conform artikel 5.2 zijnde 90 dagen na de nederlegging van de akten van bekrachtiging, aanvaarding of goedkeuring vanwege *alle* (toentertijd twaalf) Lidstaten. Deze verklaring van vervroegde inwerkingtreding komt tegemoet aan de wensen van de doctrine die vreesde dat de ratificatie zelf van de Overeenkomst op 12 juni 1997 (*B.S.*, 22 november 1997) anders een maat voor niets dreigde te blijven.

- de 'Overeenkomst inzake het witwassen, de opsporing, de inbeslagneming en de verbeurdverklaring van opbrengsten van misdrijven', opgemaakt te Straatsburg op 8 november 1990 (pp. 35299-35310). De aanvulling bestaat uit de lijst der verklaringen, mede ter aanwijzing van de zogenaamde centrale autoriteit, en reserves van de huidige Verdragspartijen, met name Australië, België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Finland, Frankrijk, Ierland, IJsland, Italië, Kroatië, Litouwen, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Oostenrijk, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland.

B. INTERNATIONAAL STRAFRECHT: HET PERMANENT INTERNATIONAAL STRAFGERECHTSHOF (Rome, 17 juli 1998)

Historisch overzicht

Na de openstelling voor ondertekening van de Conventie ter preventie en repressie van genocide, in 1948, vroeg de Algemene Vergadering van de V.N. de Commissie voor Internationaal Recht het

probleem van de oprichting van een permanent internationaal strafrechtshof te onderzoeken. In 1954 besliste zij evenwel de inoverwegingneming van deze vraag te koppelen aan de codificatie van het internationaal strafrecht en aan de uitwerking van de definitie van agressie (resolutie 898). Uiteindelijk bleven deze werkzaamheden toentertijd zonder gevolg... In 1974 kwam de Algemene Vergadering tot een consensus, doch bij uitsluiting over de definitie van agressie (resolutie 3314). De wereldgemeenschap was evenwel nog te bezorgd over het verder herstel van de vrede om zich werkelijk zorgen te maken over een mondiaal repressief systeem. Ook werden de noodzaak en vooral de doelmatigheid van een internationale strafrechtsschool sterk in twijfel getrokken.

De voorbereidende werkzaamheden voor de oprichting van het Hof namen een nieuwe start in 1989 toen de Algemene Vergadering haar oorspronkelijke vraag aan de Commissie voor internationaal recht herhaalde. Zij werden in verschillende V.N.-gremia geïntensifieerd ten gevolge van de conflicten in het Golfgebied, in voormalig Joegoslavië en in Rwanda en leidden tot de uitwerking van een voorontwerp van Statuut. De tekst ervan werd voorgelegd aan een diplomatieke statenconferentie die, op initiatief van de Algemene Vergadering, is bijeengekomen te Rome van 15 juni 1998 tot 17 juli 1998.

Vanaf de hervatting van de werkzaamheden in 1989 bestaat er een consensus om aan het Hof een verdragsbasis te geven, niettegenstaande de twee nadelen die aan deze oplossing zijn verbonden, te weten:

- de inwerkingtreding van dergelijk verdrag is afhankelijk van het aantal ratificaties, hetgeen het tijdstip waarop het Hof operationeel wordt mogelijk aanzienlijk vertraagt;

- de bevoegdheid van het Hof blijft beperkt tot de Partijen bij het statutair verdrag.

Statuut

Het Statuut van het Internationaal Hof, permanent rechtsschool met zetel te Den Haag, werd op 18 juli door 120 Staten goedgekeurd. Het bevat 128 artikelen, onderverdeeld in 13 delen. Het wordt voorafgegaan door een preambule die het situeert in het geheel van doelstellingen en beginselen van het Handvest van de Verenigde Naties, meer bijzonder met betrekking tot het verbod voor de Lidstaten om geweld te gebruiken of ermee te dreigen tegen de territoriale integriteit of politieke

onafhankelijkheid van een andere Staat. Dezelfde preambule onderstreept dat de – universele – bevoegdheid van het Hof complementair zal zijn aan deze van de nationale strafrechtsscholen (zie ook art. 1).

In ieder geval zal het Hof zich niet in de plaats stellen van de Lidstaten die in de eerste plaats verantwoordelijk blijven om misdaden te beteugelen die onder hun jurisdictie vallen.

Binnen het beperkte raam van deze rubriek zijn volgende bijzonderheden aan te stippen :

1. Bevoegdheid *ratione personae*

Het Hof is bevoegd om kennis te nemen van vervolgingen ingesteld tegen fysieke personen die verdacht worden van de hierna genoemde misdaden (art. 1). De hoedanigheid – staats- of regeringshoofd, parlementair, functionaris – waarin de betrokkenen ageerden, onthefte hen niet van hun strafrechtelijke verantwoordelijkheid en vormt, op zich, geen reden tot strafvermindering (art. 27). De verantwoordelijkheid van militaire commandanten en andere hiërarchische oversten maakt het voorwerp uit van artikel 28 dat onder meer hun verantwoordelijkheid voor misdaden door onthouding beklemtoont.

2. Bevoegdheid *ratione materiae*

Het Hof is bevoegd voor de misdaden, waarvan het Statuut bepaalt dat ze onverjaarbaar zijn (art. 29), die raken aan de gehele internationale gemeenschap, en in het bijzonder voor genocide (art. 6), misdaden tegen de mensheid (art. 7), oorlogsmisdaden (art. 8) en agressiemisdaden (art. 5, al. 2). Voor deze laatste zal het Hof zijn bevoegdheden uitoefenen vanaf het moment dat een beslissing, conform artikel 121 en 123 van het Statuut, genomen is die de misdaad waarvan sprake definieert, alsook de desbetreffende bevoegdheden van het Hof vastlegt. De inhoud, die het Statuut aan de misdaden geeft, verschilt soms van de invulling die eraan gegeven wordt in het internationaal humanitair recht.

De bevoegdheid van het Hof strekt zich uit tot de oorlogsmisdaden die tijdens een niet-internationaal conflict gepleegd worden, onder meer ernstige inbreuken op het gemeenschappelijk artikel 3 van de vier Conventies van Genève en schendingen van de wetten en gebruiken van de oorlog in hetzelfde soort conflict, in het algemeen kader van het internationaal recht (art. 8, al. 2, (c)-(f)).

3. Bevoegdheid *ratione temporis*

Het Hof is slechts bevoegd met betrekking tot misdaden gepleegd na de inwerkingtreding van het Statuut.

4. Uitoefening van de bevoegdheden

Het Hof kan van zijn bevoegdheden gebruik maken indien:

– de Procureur door een Lidstaat van een situatie op de hoogte gebracht wordt, waarin blijkbaar een of meerdere misdaden naar artikel 5 gepleegd zijn;

– de Procureur door de Veiligheidsraad van de V.N., in uitvoering van Hoofdstuk VII ‘Maatregelen met betrekking tot bedreigingen van de vrede, vredebreuk en daden van agressie’ van het Handvest, van een situatie op de hoogte gebracht wordt, waarin blijkbaar een of meerdere misdaden naar artikel 5 gepleegd zijn;

– de Procureur een opsporingsonderzoek (‘investigations’) opent op eigen initiatief. Hij zal de ernst van de informatie waarover hij beschikt onderzoeken en indien hij meent over een redelijke basis te beschikken om zijn actie verder te zetten, zal hij hiertoe de toelating vragen aan een rechtscollege, vergelijkbaar met een onderzoeksgerecht (‘pre-trial chamber’).

5. Sancties

De daders van de misdaden hernomen in artikel 5 van het Statuut, kunnen volgende veroordelingen oplopen:

– een gevangenisstraf waarvan het maximum de dertig jaar niet mag overschrijden;

– een levenslange opsluiting, gerechtvaardigd door de ernst van de misdaad en de bijzonderheden eigen aan de dader.

De gevangenisstraf kan gepaard gaan met een boete en met de verbeurdverklaring van waarden en goederen, die een direct of indirect gevolg zijn van het misdrijf.

Kritiek

De meeste commentatoren hekelen:

– de mogelijkheid voor een Lidstaat om, gedurende zeven jaar na de inwerkingtreding van het Statuut, een afwijking van de bevoegdheid van het Hof te bekomen voor de misdaden opgesomd in

artikel 8, die zouden gepleegd zijn door eigen onderdanen of op eigen grondgebied (art. 124);

– de exorbitante invloed van de Veiligheidsraad, die o.m. de bevoegdheid krijgt om gedurende twaalf maanden elke procedure voor het Hof te schorsen (art. 16);

– de relatief onbelangrijke rol die aan de slachtoffers toebedeeld is (art. 75, 79).

F. THOMAS

II. Literatuur

A. OORLOGSSTRAFRECHT

– N. KEIJZER, ‘De schuld van de meerdere. Een onderzoek naar de rol van de culpa in het oorlogsstrafrecht’, in M.J. BORGERS, I.M. KOOPMANS en F.G.H. KRISTEN (red.), *Verwijtbare uitholling van schuld*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1998, pp. 167-178.

De opzet van deze bundel bestaat erin niet alleen vanuit de dogmatiek, maar ook van buitenom nieuw licht te werpen op het strafrechtelijk kernbegrip ‘schuld’ ten einde na te gaan of de subjectieve beleving ervan thans, tengevolge van de versnippering van het strafrecht over o.m. milieurecht, effectenrecht, economische rechtspraak en EU-fraudebestrijding, al dan niet uitgehouden wordt. In zijn bijdrage onderzoekt N. KEIJZER in hoeverre diegenen die hun ondergeschikten in de hand hadden moeten houden strafrechtelijk verantwoordelijk kunnen gesteld worden voor de niet-voorkoming van de oorlogsmisdrijven door die ondergeschikten gepleegd. Hij analyseert daartoe achtereenvolgens de relevante bepalingen van het (oud) wetboek van Militair Strafrecht (1903), van de Wet Oorlogsstrafrecht (1952), van het Eerste Aanvullende Protocol bij de Conventies van Genève (1977), van de Statuten van de *ad hoc* Tribunalen voor voormalig Joegoslavië (1993) *c.q.* Rwanda (1994) en van het Permanent Internationaal Strafgerechtshof (1998). In deze teksten, alsook in de oudere rechtspraak (zaak Yamashita, Hostages Case, High Command Case ...), stelt hij, ten aanzien van de grond voor strafrechtelijke aansprakelijkheid van de meerdere, een verschuiving vast van opzet naar culpa. Deze evolutie ervaart hij als positief omdat hierdoor, bij de afrekening na een gewapend conflict, het zwaarste accent kan gelegd worden op diegenen die de ontkenning ervan hebben veroorzaakt.